

- 112 GHOBARY BONAB, Bagher, MINER, Maureen & PROCTOR, Marie-Therese. Attachment to God in Islamic spirituality. *Journal of Muslim Mental Health*, 7 ii (2013) pp. 77-104. Compared with theories about Christian attachment to God.

Robita
170057

22 Haziran 2015

ADDE YAYIMLANDIKTAN
GELEN DOKÜMAN

170057 RÂBITA
KADİR TAŞPINAR, *Tasavvufta mürşid râbitası*,
Rize Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010

28 Aralık 2014

170057

L

Tasavvuf ve tarikatlarda rabita. YÜCEL, Yavuz. Yüksek Lisans. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1993. 73 s., 67 ref. Danışman: Doç. Dr. Hasan Şahin. Dili: Tr.

20 MAR 1998

Halil 170057

4723 ABU-MANNEH, Butrus, 'Khalwa and Rabita in the Khalidi Sub-order'. In: M. Gaborieau (et al.) (eds.), Naqshbandis. Istanbul, Turkey: Isis, 1990, pp.289-302

KASIM 1999

Rabita

75V

Amsi, Rubul-Meānī, IV, 175

DIA Ktp 297-211

ALU - R.

٥٠٩٢ م السهرندي ، أحمد بن عبد الأحد ، ١٠٣٤ هـ المطبوعات العربية أ. الدوسري ، حسين . الرحمة

مغرب الكونيات ... الموسوم ، بالدرر الهابطة في تحقيق الرابطة ب. التازاني ، محمد مراد

المكتونات النقية / ل احمد بن عبد الاحد السهرندي ؛ ابن عبد الله ، ت ١٣٥٢ هـ ، مترجم جـ. الاوزبكي ،

تصريف محمد مراد المتزوي المكي . - ط ١٠١ - مكة محمد . عطية الوهاب الفاصلة بين الخطأ والصواب

المكرمة : المطبعة الميرية ، ١٦ - ١٣١٧ هـ ، ٩٧ - د. عنوان : المكروبات هـ. عنوان : الدرر المكتونات

١٨٩٨ م . النقية و. عنوان : ترجمة الامام الرباني [السهرندي]

ز. عنوان : الرحمة الهابطة في تحقيق الرابطة حد. عنوان : رسالة المبدأ والمعاد ط. عنوان : عطية الوهاب الفاصلة بين الخطأ والصواب

٣ مج في ٢٩٤٢ م المحتويات : بهامشه ترجمة احوال الامام الرباني : السهرندي - وبله كتاب الرحمة الهابطة في تحقيق الرابطة / حسين الدوسري - وبعض التحشية / للمغرب اللاشي وبهامش مج ٢ : ترجمة رسالة المبدأ والمعاد / للسهرندي - بهامش مج ٣ : عطية الوهاب الفاصلة بين الخطأ والصواب / لمحمد الاوزبكي .

١ . الطريقة التقشيدية ٢ . السهرندي ، احمد ابن عبد الاحد ، ت ١٠٣٤ هـ ٣ . التصوف الاسلامي ٤ . الوعظ والارشاد ٥ . مكة المكرمة - اوائل

imami Rabibani Rabita

RABITA

10964 63

القادري (ابراهيم حلي) : مدارج الحقيقة في الرابطة عند أهل الطريقة ، تاليف ابراهيم حلي القادري . الناشر عادل محمد البهي ، عبد السلام محمد سعيد . 1361 / - Alexandria, Madinat en-naṣr wa-t-tibā'a, 1962. - In-68 (24 cm), 72 p. [Acq. 1634-63]

(Madārij al-haqīqa fī-rābiṭa cinda ahl at-tarīqa. Ed. : er Cādil Muḥammad al-Bahlī et Cābd as-Salām Muḥammad Sa'ūd. - in al-kutub al-qayyima. 2.)

Soufisme. Dévotion.- Dévotion. Soufisme.

OCAR 1985

26 OCAR 1989

192 OCAK 1993

NAQSHBANDIS

Cheminements et situation actuelle d'un ordre
mystique musulmanHistorical Developments and Present Situation
of a Muslim Mystical OrderDergi / Kitap
Kütüphane MevcutturActes de la Table Ronde de Sèvres
Proceedings of the Sèvres Round Table© Institut Français d'Études Anatoliennes, Istanbul et
les Éditions Isis, Istanbul

2-4 mai / 2-4 May 1985

Première impression : 1990

Publié par
ISIS YAYINCILIK Ltd
Şemsibey Sok. n° 10/2, 81210 Beylerbeyi, Istanbulédités par
Marc GABORIEAU, Alexandre POPOVIC
et Thierry ZARCONE

ISBN : 2-906053-12-0

publiés par l'Institut Français d'Études
Anatoliennes d'IstanbulDépôt légal 4e trimestre 1990

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Fihristleri	
Kayıt No. :	15569
Tastif No. :	297.75 NAQ-C

ÉDITIONS ISIS
ISTANBUL - PARIS
1990

Butrus ABU-MANNEH

KHALWA AND RĀBĪTA IN THE KHĀLIDI
SUBORDER

THE KHĀLIDIYYA

A striking fact about shaikh Ḍiya' al-Dīn Khalid al-Shahrazuri was his success to establish a suborder of the Naqshbandi-Mujaddidi order after his name — the Khālidiyya. None of the other sufi shaikhs of Ottoman lands who, like him, travelled to India in the early 19th century and sought initiation into the same order by the same preceptor had done, or succeeded to do the same¹. By what virtue had shaikh Khalid done so? There is no conclusive answer in Khālidi literature for this question. However it is stated that his preceptor in Delhi Shah Ghulām 'Alī (shaikh Abdullah al-Dihlawi) had bestowed upon him *Khilāfa famma muṣṭalaqa*, i.e. full and absolute successorship², while other deputies were granted *khilāfa muṣṭalaqa* or *khilāfa 'amma*³ without the adjective full. This Khālidi claim finds support from an independent source. M. Murad al-Manzilawi who belonged to a rival branch of the Mujaddidiyya that was active in Hijaz in the last few decades of the nineteenth century⁴ wrote that Shah Ghulām 'Alī had

¹ On shaikh Khalid and the Khālidi suborder see: A. H. Hourani, "Sufism and Modern Islam: Maulana Khalid and the Naqshbandi Order", in *Idem, The Emergence of the Modern Middle East* (London, 1981) pp. 75-89; Hamid Algar, "The Naqshbandi Order: A Preliminary Survey of its History and Significance" in *Studia Islamica*, vol. XLIV (1976) pp. 123-152, see especially pp. 147 ff.; Halkawt Hakim, *Confrérie des Naqshbandi au Kurdistan au XIXe siècle*, thèse de doctorat de 3e cycle, Paris IV, 1983, présentée sous la direction de J. P. Chamay à l'Université de Paris-Sorbonne; and my article "The Naqshbandiyya-Mujaddidiyya in the Ottoman Lands in the Early 19th Century" in *Die Welt Des Islam*, vol. 22 (1982/4) pp. 1-36.

² For Naqshbandi shaikhs from the Ottoman lands who were also initiated by Shah Ghulām 'Alī of Delhi see 'Abdulmajid al-Khānī, *al-Ḥadā'iq al-Wardīyya fī Ḥaqā'iq al-Ḥadā'iq al-Naqshbandīyya* (Cairo, A. H. 1308), pp. 218, 221 (hereafter *al-Ḥadā'iq al-Wardīyya*).

³ Ibn Sulaiman, M., *al-Ḥadīqa al-Nadīyya fī Adāb al-Tarīqa al-Naqshbandīyya wal-bahja al-Khālidiyya*, printed on the margin of 'Uthman Ibn Sanad al-Wailī, *Asfa al-Mawārid min Sūlsāl Ahwāl al-Imām Khalid* (Cairo, A. H. 1313) see p. 8 (hereafter *al-Ḥadīqa al-Nadīyya*); see also al-Ḥaidari, Ibrahim Faṣīh, *al-Majd al-Tālid fī Manāqib al-Shaikh Khalid* (Istanbul, 1292) p. 32 (hereafter *al-Majd al-Tālid*).

⁴ *al-Ḥadā'iq al-Wardīyya*, pp. 219 ff.

⁵ Manzilawi was originally of a township near Qazān in the Volga basin in Russia hence he is known sometimes by al-Qazānī. He lived in Mecca in the last decades of the 19th century, where he translated into Arabic Sirhindī's *Maktūbāt* and Kashifī's *Rashahāt 'Ain al-Ḥayāt*. He also wrote an appendix to *Rashahāt* called *al-Nafā'is al-Sāniḥāt fī dhail al-Rashahāt* which was published on the margin of the *Rashahāt* in Mecca, A. H. 1307 (hereafter *Dhail al-Rashahāt*).

S. 289 - 302

Rabita

السيد رشيد رضا

رابطته الاجتماعية والدينية

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt	5450
Tasnif No. :	922.975 MUH

حقوق الطبع محفوظة

الطبعة الأولى

١٩٨٦ هـ - ١٩٨٦ م

مؤسسة الرسالة
بيروت - شارع سوريا - بناية صمدي وصالحه
ماتف: ٣٩-٣١٩-٢٤١٦٩٢ ص.ب: ٧٤٦٠ برقياً: بيوشران

دار الإيمان: طرابلس - لبنان ص.ب ٣٢٨ هاتف: ٦٢٨٥٨٢

مؤسسة الرسالة

دار الإيمان

قبول ذكره إلى الله تعالى وحده، وبأن شيخه لا ينفع ولا يضر ويقبل العمل أولاً يقبله «فمثال هذا لا يعد مشركاً لشيخه مع ربه، وهو لا يشغله تخيله لشيخه عن ذكره. إذا عرفت هذا وهو ما عليه محققو العارفين من الصوفية تبين لك أن مسألة التوجه والرابطة من الوسائل التي تعد من وسائل علم النفس وليست بحد ذاتها من الدين فيستدل عليها بالآيات والأحاديث؛ وأن علم النفس كعلم الآفاق قد يكون بالإرادة طريقاً لمعرفة الله تعالى، وبالصدق والنية عبادة له.

والأصل في ذلك عند الصوفية قوله عزوجل: ﴿سنريهم آياتنا في الآفاق وفي أنفسهم حتى يتبين لهم أنه الحق، أولم يكف بربك أنه على كل شيء شهيد﴾ [٤١: ٥٣-٥٤].

إنني - رشيد رضا - قد وجدت أثر الرابطة والتوجه في نفسي: رأيت ما لم يره معي الناظرون، وسمعت ما لم يسمعه مثلي المصغون، وشممت ما لم يكن يشم الحاضرون، ولا أحب شرح ذلك في المنار، ولا الخوض في علله وأسبابه، وما ذكرت هذه الإشارة إلا ليعلم السالكون لهذه الطريقة بالفعل أنني لست منها كما يقال في المثل «من جهل شيئاً عاداه» وإنما أتكلم فيها عن عرفان واحكم فيها بسلطان^(١).

وخلاصة رأيه في الرابطة والتوجه أنها ليسا من عبادات الإسلام لأنه ليس هناك من دليل فيه على كونها مشروعين. ويحكم رشيد رضا بالكفر على كل من يجعلها عبادة مشروعة في ذاتها؛ لذلك فإن أئمة الصوفية يعتبرونها من وسائل معرفة النفس^(٢).

وقد كان لهذه الفتوى الوقع الحسن عند نقشبندية سنغافورة وغيرها من البلاد الشرقية فكتبوا له عدة رسائل تبين اغتباطهم بهذه الفتوى: «نحن معاشر أهل الطريقة بهذه الجهات؛ قد عثرنا على فتواكم في رابطة أهل الطريقة،

(١) رضا، منار، مج ١١، ص ٥٠٩-٥١١.

(٢) را: م.ع. ص ٥١٥.

ويصف رشيد رضا تجربته الشخصية في هذا المجال فيقول: «وقد رأينا أثر الخير والصلاح في أنفسنا من بركة بعض مشايخنا، كما رأينا، والله الحمد، في أنفس تلامذتنا. سكننا إذا نمنا عند شيخنا الناسك أبي المحاسن القاوقجي، رحمه الله تعالى، نزداد رغبة في العبادة من صيام وقيام، إذ نرى ذلك الشيخ الكبير في السن والقدر يصوم الأيام الفاضلة، ويقوم طائفة من الليل؛ لا يجيء الثلث الأخير منه إلا ونستيقظ ونحن رقاد في حجره بجانب حجرته، على صوت تكبيره وقرآته وبكائه.

وأما شيخنا الأستاذ الإمام فكان إذا قام من الليل لا يسمع له صوت، ولا يشعر له بحركة. وكنا نرى أثر مجالسه الخاصة في زيادة الإيمان بالله عزوجل، والثقة به جل ثناؤه والغيرة على الدين وعلو الهمة في الخير^(١).

(و) الرابطة:

لقد اعتمدت الطريقة النقشبندية على إلزام مرديها بالرابطة التي تكون في ابتداء الذكر عندهم. وطريقتها أن يستحضر المرید صورة شيخه، وما يتبع ذلك من إطاعة لأوامر الشيخ المرشد.

يبين رشيد رضا بأن أئمة الصوفية وكبراءهم ما وضعوا هذه القاعدة إلا عن علم وتجربة واختبار، حيث توصلوا بها إلى مرتبة اليقين بأن ذلك مفيد لهم، وموصل إلى الغاية التي يقصدون، وفي ذلك يقول: «إن التوجه والرابطة ليسا من الدين في شيء، ولا يجوز أن يعدا من العبادة المشروعة في الإسلام؛ ولكن لا أقول بكفر كل من عمل أو يعمل بهما؛ وإنما أخشى أن يكون بعض المقلدين لهذه الطريقة تقليداً من غير علم بالشرع؛ وعرفان بحقيقة النفس، أقرب إلى الوثنية منهم إلى التوحيد، فيما يكون بين الشيخ والمرید^(٢). وفي رأيه أنه يمكن للمرید العارف بعقيدة الإسلام أن يجمع بين عقيدة التوحيد وتحليل شيخه، كأن يتخيله بقربه، يراقب أدبه وحضور قلبه في الذكر، مع الاعتقاد بأنه يتوجه في

(١) رضا، منار، مج ١٤، ص ٢٦٤.

(٢) رضا، منار، مج ١١، ص ٥٠٩.

12 AGUSTOS 2001

رابطه، مؤنث رابط به معنی پیوند و بستگی و نیز به معنی پیوند دهنده و ربط دهنده است. رابطه اصطلاحی است عام که در قسمتهای مختلف منطق نیز کاربرد دارد مثلاً در معنای جزئی از قضیه (= گزاره) که عهده دار نقش پیوند دادن و مربوط ساختن است. از آنجا که قضایا به حتمی و شرطیه تقسیم می‌شود و شرطیه به متصله و منفصله منقسم می‌گردد رابطۀ نیز در دو صورت ظاهر می‌شود: رابطه در قضایای حملیه، رابطه در قضایای شرطیه:

الف) رابطه در قضایای حملیه، در قضایای حملیه، رابطه، آن جزء از قضیه است که محمول را به موضوع پیوند می‌دهد، مثل «است»، «نیست» و «بود» در قضیه‌هایی مثل: «فردوسی، بزرگترین حماسه سرای ایران است»، «زبان فارسی، جزء زبانهای قالبی نیست» و «آل احمد، نویسنده بود» بنابراین «رابط» به معنی پیوند دادن محمول به موضوع در زبان فارسی و دیگر زبانهای هندو اروپایی واژه‌ای خاص، مثل است و نیست، به عنوان رابطه مورد استفاده است. به همین سبب قضیه‌های حملیه، سه جزئی یا ثلاثی است مثل «خدا، توانا، است»، اما در زبان عربی - که لفظی خاص به عنوان رابطه وجود ندارد - این گونه قضیه‌ها دو جزئی یا ثنائی است، مثل «اللَّهُ قَادِرٌ».

رابطه در قضیه‌های حملیه به زمانی و غیر زمانی تقسیم می‌شود: (۱) رابطه زمانی، واژه‌ای است که محمول را به موضوع، در زمانی معین، پیوند می‌دهد، مثل «بود» در زبان فارسی و «کان» و به طور کلی افعال ناقصه در زبان عربی. از رابطه زمانی به کلمه وجودی نیز تعبیر می‌شود؛ (۲) رابطه غیر زمانی، واژه‌ای است که فقط محمول را به موضوع پیوند می‌دهد و بیانگر این پیوند در زمانی خاص نیست، مثل «است» و «نیست» که محمول را نه در زمانی خاص، بلکه به طور مطلق به موضوع ربط می‌دهد. در زبان عربی ضمائر منفصل (هو، هی و...) رابطه غیر زمانی به شمار می‌آیند.

ب) رابطه در قضایای شرطیه، در قضیه‌های شرطیه، رابطه، واژه‌ای است که مقدم را به تالی و تالی را به مقدم پیوند می‌دهد. بدان سبب که قضیه شرطیه به متصله و منفصله تقسیم می‌شود رابطه در قضیه‌های شرطیه دو گونه است: حرف شرط، و حرف ربط: (۱) حرف شرط، در قضیه‌های متصله، رابطه به شمار می‌آید. در زبان

فارسی معمولاً حرف شرط یا قید شرط «اگر» پیوند دهنده مقدم و تالی است، مثل «اگر مردم محبت بورزند، جهان گلستان شود» که «مردم محبت بورزند، مقدم است و «جهان گلستان شود» تالی است و «اگر» رابطه؛ (۲) حرف ربط، در قضیه‌های منفصله، رابط محسوب می‌شود. در زبان فارسی، معمولاً حرف ربط «یا» پیوند دهنده مقدم و تالی است، مثل «دانشجویان در امتحان، یا کامیاب شوند یا ناکام گردند» که «دانشجویان در امتحان»، مقدم است، «کامیاب شوند» و «ناکام گردند» تالی است و حرف ربط «یا» رابط. به قول خواجه نصیر در اساس الاقتباس «رابطه در متصله ادات شرط بود... و در منفصله ادات عناد» [← ادات، ادات اتصال].

منابع: مبحث قضایا، در کتب منطق؛ اساس الاقتباس، ۷۰؛ جوهر النضید، ۳۸؛ درة الساج، بخش منطق، ۵۵؛ الحاشیه علی تهذیب المنطق، ۵۶؛ اشکال المیزان، ۴۳؛ ترجمه و شرح اشارات، منطق، ملکشاهی، ۳۱۰؛ کشف تهنوی، ماده «الرابطه».

رابطه، رابط بر وزن فاعل ثلاثی مجرد از ربط. در لغت به معنای آنچه چیزی را به چیزی بندد و یا به معنای لشکری پابرجا که از پیش دشمن نگریزد و گویا ایشان را به چیزی بسته باشند. از این معنایی بر می‌آید که رابطه بر علاقه و اتصال میان دو چیز دلالت می‌کند. رابطه مؤنث رابط است.

لفظ ربط در زبان فارسی و عربی، در زبانهای فارسی و عربی، لفظ ربط را به صورت حرکت در اعراب و یا شکل، و یا ترکیب کلمات بیان داشته‌اند. گویا در زبان یونانی برای بیان ربط میان موضوع و محمول، واژه «استین» به کار می‌رفته است. در زبان فارسی معمولاً کلمه «است» را به عنوان رابط میان موضوع و محمول به کار می‌برند، هر چند که در مواردی هم، به ویژه در محاورات روزمره، از کسره و حتی از سکون بهره می‌گیرند. برخی از لغت شناسان واژه «بود» را نیز لفظ رابط دانسته‌اند؛ چنان که محمد بن خلف تبریزی در برهان قاطع می‌نویسد: «پوشیده نماند که قضیه خالی از رابطه نمی‌باشد و تعبیر از آن به «است» و «بود» و امثال آن می‌کنند؛ همچو «خدا رحمن است و رحیم بود»؛ مگر آنکه کلمه سابق را به رابطه تمام نمایند و لاحق را بر سابق مقدم سازند، همچو «منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است و به

Tarıkatta

RÂBİTA

ve

Nakşibendîlik

Ferit AYDIN

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	88807
Tas. No:	297.25 AYDIN

SÜLEYMANİYE VAKFI YAYINLARI
İstanbul-2000

71 EYLÜL 2003

KURAN VE SÜNNET IŞIĞINDA

RABİTA VE TEVESSÜL

17 MART 1995

Hazırlayanlar:

Dilaver SELVİ Enbiya YILDIRIM
Kemal YILDIZ Ömer YILDIZ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	29649
Tasnif No:	297.7 SEL.K

1994
İstanbul

الرابطة النقشبندية

أثرها في تزكية النفوس وأقوال العلماء فيها

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	56113
Tas. No:	23335 11.02.2012

تأليف

عبد الرحيم الشيخ محمد معصوم الخزنوي

1417

02 2021X 13

Novizenerziehung und der Scheichverehrung durchgesetzt hat. Ausstrahlungen auf andere Orden und Parallelentwicklungen bei diesen können wir gegebenenfalls nur kurz streifen.

Um den nicht speziell vorgebildeten Leser nicht zu verwirren, sei angemerkt, daß die Form *naqšbandiyya* (und ähnliches) zwei Bedeutungen hat, eine pluralische und eine singularische, und daher auch von mir im Deutschen bald als Plural, bald als Singular behandelt wird. In der Mehrzahl steht *Naqšbandiyya* für *as-sāda an-naqšbandiyya* „die Herren Naqšbandi“, in der Einzahl für *aṭ-ṭā'ifa/tarīqa an-naqšbandiyya* „der Naqšbandiorden“. Wenn Saiyid Athar Abbas Rizvi in seiner *History of Sufism in India*, New Delhi repr. 1983–86, *Naqshbandiyya* auch als Einzahl (becoming a *Naqshbandiyya* u. ä.) braucht, so muß das als Kürzel für a *Naqshbandiyya* dervish aufgefaßt werden. Die Franzosen schreiben oft umgekehrt den Plural ohne s in *les şeyh naqšbandī contemporains*. Das alles hat nichts ausschließlich mit den *Naqšbandiyya* zu tun, sondern gilt auch bei anderen vergleichbaren Namen.

In der Umschrift konnte ich nicht ganz konsequent sein. Ich weiß zum Beispiel nicht, wann man im Persischen vom arabischen *Harawī* zu *Hirawī* übergang. Das postvokalisches *d* (statt *d*) habe ich, gleichsam in historischer Schreibung, bis spät beibehalten, obwohl es in Mittelasien schon um 600/1200 in der Aussprache erhärtet war. Die alten Mağhūlvokale *ē* und *ō* habe ich dem Osten zuliebe weiterleben lassen (*Tabrēzī* u. ä.). Für die auch sonst allenthalben entstandenen Schwankungen und Unregelmäßigkeiten bitte ich um Verständnis und Nachsicht.

Fritz Meier

ZWEI ABHANDLUNGEN ÜBER DIE

NAQŠBANDIYYA, Stuttgart - 1994, s. 23-60

DN: 28698

04 EKIM 1996

2. *Tarīq-i rābiṭa*

DER SCHEICH ALS GELIEBTER

Die *Naqšbandiyya* wird als eine Fortsetzung und Erneuerung der alten Linie der sogenannten *ḥwāğagān* „Herren“ betrachtet, als deren Hauptvertreter 'Abdulḥāliq-i Ğuğduwānī/Ğuğdawānī gilt, dessen Todesdatum zwischen 575/1179 und 617/1220 schwankt¹ und dessen Gentilicium in verschiedenen Aussprachevarianten erscheint. Der Ort, nahe Buḥārā gelegen, heißt bei Yāqūt Ğuğduwān, bei Sam'anī, Ibn al-Aṭīr, Suyūṭī Ğuğdawān, bei Zayn ul-'ābidīn-i Šīrwānī: *Bustān us-siyāḥa*, lith. Teheran 1315, 404, Ğiğdiwān, in seinen *Ḥadā'iq us-siyāḥa*, Teheran 1348/1969, 343, Ğiğdawān; Ma'sūm'alī Šāh: *Tarā'iq ul-ḥaqā'iq*, lith. Teheran 1319/1901, 3, 324, rekapituliert Yāqūt (*Marāsid al-iṭṭilā'*) und *Bustān us-siyāḥa*. In der türkischen Übersetzung von Ḥwāğā-i Naqšbands Vita *Anīs uṭ-ṭalibīn wa 'uddat us-sālikīn* des Šalāḥ b. Mubārak-i Buḥārī² lautet das Gentilicium *Gocdu*

1 Das Datum 575/1179 oder 585/1189 wird beispielsweise von Ḥvācezāde Ahmed Ḥilmī: *Ḥadiqat ul-evliyā, (silsilet-i meşāyih-i naqšibendiyye)*, Istanbul 1318, 17, das Datum 617/1220 von Hamid Algar: *The Naqshbandī Order: a preliminary survey of its history and significance*, *Studia Islamica* 44, 1976, 132, und *A Brief History of the Naqshbandī Order*, in *Naqshbandis*, Istanbul-Paris 1990, 9, gutgeheißen. Vgl. hiernach S. 25, Anm. 2.

2 *Qudsiyya*, ed. Tāhīrī, muqaddama 74–75. Iqbāl gibt in seiner Ausgabe der *Qudsiyya* 107 als Verfasser des *Anīs uṭ-ṭalibīn* einen Yūsuf-i Ḥāfiẓ-i Buḥārī an, der mit Ḥusām ud-dīn Ḥwāğā Yūsuf-i Ḥāfiẓ-i Buḥārī identisch sein wird, den Aḥmad-i Munzawī in seinem *Fihrist-i nuṣṣabāy-i ḥaffī-i fārsī*, Bd. 2, 1, S. 1055, unter den Verfassern von vier Schriften mit dem Titel *Anīs uṭ-ṭalibīn* aufzählt. Die vier Verfasser sind dieser Yūsuf, Šalāḥ-i Buḥārī, Qāsim farzand-i Muḥammad-i Šafā'i-i Kātib und Muḥammad-i Pārsā, ohne daß die Beziehungen der Verfasser und ihrer Bücher zueinander beschrieben würden. Der Titel von Pārsās Buch heißt dort (wohl fälschlich) *Anīs uṭ-ṭalibīn wa 'uddat uṭ-ṭalibīn* (sic). Es zerfalle in 4 Teile und umfasse 2600 Verse. Auf Munzawī beruft sich Ğalīl-i Misgarnizād: *Šarḥ-i Fuṣūṣ ul-ḥikam-i Ḥwāğā Muḥammad-i Pārsā*, Teheran 1366, pişguftār, hiğdah, mit Anm. 49. Einige weitere Handschriften von Pārsās *Anīs uṭ-ṭalibīn* zählt Halkawt Hakim: *La Confrérie des Naqshbandis au Kurdistan au xxx siècle*, Thèse de doctorat de 3e cycle, Paris 1983, 295, No 20, auf. Stéphane Ruspoli: *Notice sur les manuscrits naqshbandī du «Fonds Molé»*, in *Naqshbandis* 58, unterscheidet eine lange

FERİT AYDIN

Kuşaklar boyu Nakşi Tarikatının liderliğini yapmış olan bir ailenin çocuğu olarak 1945'de Muş'ta dünyaya geldi. «Güneydoğu»nun Şeyh'ul-Hazîn (Hazinoğulları) adıyla ünlü bir şeyh ailesinden gelen ve "beşik şeyhi" sayılan AYDIN, yüksek öğrenimini tamamladıktan sonra aile geleneğine uyarak 1968 yılında özel tasavvuf terbiyesi aldı ve Şeyhlik makamına getirildi.

Gördüğü klasik medrese eğitimi yanında, modern sistemle yaptığı çalışmalar ve uzun yıllara mal olan iş ve öğrenim gezileriyle geniş bir ufuk kazanan yazar, mistisizmin müslüman inancı üzerindeki etkileriyle müslümanların çöküşü arasında bir takım ilişkiler bulunabileceği kuşkusundan hareket ederek derin araştırmalar yaptı. Gerek Hz. Hasan (ra)'ın soyundan geldiği için "şerif" ünvanına sahip olduğu hanedânının, gerekse tüm şeyh ve seyyitlerin çevresinde gördüğü gerçekleri İslam'ın ölçüleriyle sorgulama ihtiyacı hissetti. 1975'ten beri tarikattaki râbita konusunu, hem inanış hem de uygulama açısından incelemeye başladı. İşte Ferit AYDIN, yıllarca süren bu arayış ve emeklerin sonucu olarak tarikattaki râbita düğümünü bu kitapla çözümlenmiş oldu.

Kapak: Ekin
Baskı: Bayrak
Baskı Tarihi: Kasım 1996

ferit aydın

TARİKATTA RÂBİTA ve Nakşibendîlik

22 TEMMUZ 1997

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	47750
Tasnif No:	297.75 AYD-T

ekin

Fevzipaşa Cad. 115 / 2
34250 Fatih-İSTANBUL
Tel: 635 40 38
Fax: 521 60 42

İnsanî Bir İnsiyak Olarak Râbîta

Rifat OKUDAN

Dr., Süleyman Demirel Ü. İlahiyat Fakültesi

Özet

Râbîta, insanî bir olgu olan benimseme, benzeme ve özdeşleşme ameliyesinin, dinin fert ve toplum hayatında gereği gibi yaşanabilmesi için kullanılmasından ibarettir. Her meslek ve sanatta, o mesleği seçenler için örnek alınan ustalar ve sanatkarlar bulunduğu gibi, dini hayatı yaşayabilmek ve dindar insan yetiştirebilmek için de örnek olan üstadlar olması tabiidir. Hayran olduğumuz kimseleri taklit etmek ve ister istemez onlara benzemeyi istemek, insan tabiatının bir gereğidir. İnsanlar, kendilerinin en ütöpik hülyasının imajı olan ideal kişi ile neredeyse her an birlikte olurlar. Bedenden ondan uzak oldukları hâlde kendilerini yakın hisseder ve onunla gönülden bir bağ kurarlar; özdeşleşmek isterler. Taklidin ileri derecesi olan özdeşleşme (: aynileşme), benimseme ile başlar ve zamanla alışkanlık hâline gelir. İşte râbîta, karakter transferi ve şahsiyet yansımaları sağlamak üzere kişileri gerek madden ve gerekse manen salih ve ariflerle sohbet ve beraberliğe sevk etmekten ibarettir. "Ey iman edenler, Allah'tan korkarak sakının ve sadıklarla beraber olun!" mealindeki âyet-i kerimede, ilâhî-zâtî sıfatlarla müşahade makamına ulaşmış bir kâmil müşîde kalp bağlayıp, huzurunda ve gıyabında o zâtın sûretini hayalinde muhafaza etmek demek olan râbîta emredilmiştir. Harise hadisinde de, Allah'ın Harise'nin kalbini nurlandırdığı belirtilmiş ve o nurun müşahadesi için onun zahiri sûretine bakılması emredilmiştir. Tasavvufta da, müntesib, müşîdine ittibasını tamamlamak için onun sûretini kalbinin en derinlerine kadar indirir. Bu durum sevgiyi, sevgi de ittibayı elde etmeyi sağlar. Her mü'min için maksat Allah, matlub da O'nun rızasıdır. Zikredilen râbîta O'na ulaşmaya vesilelerden biridir. Sevgiyle sürdürülmesi gereken râbîta fena fi's-seyh olmaya iletir. Bundan sonra Peygamber'in râbîtasıyla fena fi'r-Rasul olunca artık müridin râbîtası, tebessümünden sükûtuna, davranışlarından düşüncesine kadar her şeyini Hakk'ın huzurunda bulunduğu inanç ve şuuru ile düzenlemesidir. Böylece maksadına ulaşmış, matlubuna kavuşmuş olur.

İnsanın yaradılış gayesi Allah'a kulluk etmesidir. Bütün insanlık, O'nun kulu olmak hasebiyle bu teklifin muhatabıdır. Gayesi, insanların Allah'ın rızasını ka-

25 MART 2003

Tasavvuf, yıl:4 /sayı:10, Ocak-

Marzitan 2003, Ankara

s.201-218.

10.2193

RITZ MEIER
ZWEI ABHANDLUNGEN ÜBER DIE

NAQŠBANDIYYA, Stuttgart-1994, s. 188-
DN: 28698.

7. Gemeinschaftliche *rābiṭa*

12 KASIM 1994

WAS HEISST *ḥatm*?

Neben der *rābiṭa* des einzelnen gibt es in der Naqšbandiyya eine gemeinschaftliche *rābiṭa* der örtlichen Naqšbandīgemeinde. Sie ist in eine gottesdienstliche Versammlung der Mitglieder eingebettet, die als *ḥatm-i ḥwāḡagān*/arab. *ḥatm al-ḥ(u/a)wāḡakān*¹ bezeichnet wird. Unter *ḥatm*, auch *ḥatma* oder *ḥitma*, versteht man ursprünglich die Durchnahme (Durchrezitierung) eines heiligen Buches, wie des Korans, einer Ḥadīṣsammlung (etwa des Buḥārī) oder einer Sammlung von Segenssprüchen über den Propheten (wie etwa der *Dalā'il al-ḥayrāt* des Ġazūlī). Man verspricht sich dabei das Erlebnis einer Erbauung oder eine Belohnung im Diesseits oder Jenseits. Ein Frommer Zakariyyā b. Yahyā n-Nāqīd (gest. 285/898) aus Bagdad glaubte, sich mit 4000 Korandurchrezitierungen ein Paradiesmädchen für nach dem Tod ergattern zu können.² Bei *ḥatm* „Beschließung“ ist aber nicht immer an die ganze Durchlesung, sondern häufig nur an die Lesung eines Teilstückes gedacht, dem dann an andern Tagen weitere Teilstücke des vorgenommenen Textes folgen sollen oder können, was aber auch unterbleiben kann. *Ḥatm* hat dann etwa den Sinn von „Pensum“ einer vorgenommenen oder möglichen Durchlesung. Im Persischen kann man zum Beispiel Sure 2 oder 3 oder 36 *ḥatm kardān*.³ Schon die Rezitation von Sure 1 (*fātiḥahwānī*) kann im Persischen als *ḥatm* bezeichnet werden.⁴ Also könnte schon die zwifache siebenmalige Wiederholung der ersten Sure, die im *ḥatm-i ḥwāḡagān* üblich ist, der

1 Nach einem *wāfir*-Gedicht des Ḥalīd sprach man, wie im Persischen, so auch im Arabischen das *w* nicht aus, sondern sagte *ḥāḡagān* oder *ḥāḡakān*. Šāḥibzāda: *Nūr al-ḥidāya*, 71, 10/*Fuyūdāt* 20: *iḏā mā rumta ḥatm al-ḥwāḡagānī* (=Genetiv *ḥwāḡagānī*) „Wenn du den *ḥatm* der *ḥwāḡagān* durchführen willst“.

2 *Tārīḥ Bagdād* 8, 462, 6–8.

3 *Risāla-i Šāḥibiyya* 86, 1–2; 87, 15.

4 *Dihḡudā: Luḡatnāma*, s. v. *ḥatm*.

-*ḥatm-i Ḥaḡḡagān*
-*ḡabīṭa*

Veranstaltung den Namen gegeben haben. Es werden darin aber viele Male auch noch Sure 94 und Sure 112 wiederholt und am Schluß beliebige Koranrezitationen freigegeben, so daß auch dies auf die Namengebung eingewirkt haben könnte. Da es aber weiter auch ein *ḥatm-i taḥlīl* gibt, also eine Durchnahme von soundso viel Wiederholungen des Glaubensbekenntnisses ‚es gibt keinen Gott außer Gott‘, und bei der hier in Rede stehenden Versammlung auch Litaneien gesprochen werden, könnte die Bezeichnung *ḥatm* auch auf diese Bestandteile oder vielleicht sogar auf die gesamte Liturgie zurückzuführen sein. Man hat in der Naqšbandiyya selber nicht immer gewußt und scheint es auch heute nicht sicher zu wissen, warum die Versammlung so heißt. Hamid Algar, dessen Auffassung wegen seiner Mitgliedschaft als naqšbandisch zu gelten hat, übersetzt *ḥatm* mit „Rezitation“¹ und begründet die Verwendung dieses Wortes für die Naqšbandīversammlung mit dem Glauben, daß schon ein Teil des Korans dessen ganzes Wesen enthalte² — *ḥatm* also als Durchrezitation des Korans, hier auf einzelne seiner Teile bezogen, die ihn vertreten. Andere wollen *ḥatm* als „Abschluß“ verstehen und behaupten, mit diesen Litaneien (*adḡkār*) habe ursprünglich der Scheich die Versammlung der Novizen abgeschlossen, bevor er sich empfahl und sie sich selber überließ, die Zeremonie sollte eigentlich *ḥatm maḡlis al-mašāyih* „Abschluß der Versammlung der Scheiche“ heißen³ — eine offensichtlich schiefe Erklärung, die sich mit dem Einsatz eines angeblich ausgefallenen Begriffs (*maḡlis*) mühşam über Wasser zu halten sucht. Noch unbefriedigender und abseitiger ist eine Deutung Šāḥibzādas. Gestützt auf eine Mitteilung Ismā'il Ḥaqqīs (gest. 1127/1715) in seinem Korankommentar, daß Sure 1 die Pforten der Wunschziele im Diesseits und die Pforten des Paradieses im Jenseits öffne⁴, behauptet Šāḥibzāda, der *ḥatm* heiße so, weil er von Sure 1 sowohl eingeleitet als auch beschlossen werde.⁵

1 *Some notes on the Naqšbandī tariqat in Bosnia*, WI NS 13, 1971, 184.

2 *Some notes on the Naqšbandī tariqat in Bosnia*, WI NS 13, 1971, 184, Anm. 1.

3 *Sa'āda abadīyya* 17–18. *Tanwīr al-qulūb* 520, 11–13.

4 Ismā'il Ḥaqqī: *Rūḡ al-bayān*, Dār aṭ-ṭibā'a al-'āmirā 1285, 1, 7, 29–30 (zu Sure 1).

5 *Nūr al-ḥidāya* 68, pu.–69, 2.